

Karterova administracija i politika odbrane¹ (I)

U uvodnom delu članka autor iznosi činioce koji su doveli do evolucije američke politike odbrane posle 1960. godine. To su: ravnoteža snaga između Istoka i Zapada, sve veće revandikcije nesvrstanih zemalja, zaoštavanje socijalnih, političkih i ekonomskih kriza koje pogađaju industrijski razvijene zemlje i evolucija odnosa razvijenih zemalja sa SAD.

Vojna politika SAD se, kako kaže autor, bazira na interesima i »odgovornosti SAD u celom svetu«. Zbog toga se ta politika od početka nuklearne ere polako ali stalno menja pod uticajem političko-ekonomskog i vojnog faktora (sistemi oružja, razvoj OS i tehnološki progres).

U drugom delu članka autor obrađuje opštu vojno-političku situaciju od vremena predsednika Niksona, tvrdeći da je on realnije prilazio analizi i sagledavanju uticaja raznih problema na američku doktrinu i vojnu politiku. Nikson je posebno naglašavao da pitanja bezbednosti moraju biti više povezana sa ekonomskim problemima. Predsednik Karter je došao na vlast u vreme kada SAD pokušavaju da se prilagode »ograničenjima povećanja standarda«. Trebalo je pronaći prihvatljivu stopu porasta bruto-nacionalnog dohotka i sačuvati unutrašnji socijalni mir, ne narušavajući poziciju SAD na svetskoj pozornici. To je uslovalo i neke promene u vojnoj politici.

Američka nacionalna bezbednost obuhvata celinu političkih, ekonomskih i vojnih faktora, i zavisi od odnosa dve supersile, a stanje odnosa Istok — Zapad služi kao barometar za orijentaciju politike

¹ Janet Finkelstein, *L'administration Carter et la Politique défense*, Stratégique (Stratežik), 1, 1979.

odbrane. U tom kontekstu postavlja se pitanje da li će politika detanta ostati prioritetna za SAD? Mada se reč detant i dalje upotrebljava, njeno značenje se sada sve više i više menja. Prema autoru članka, SSSR i dalje ostaje glavni protivnik SAD i glavna smetnja ostvarenju američkih političkih i vojnih interesa, a za NR Kinu se kaže da, uprkos brojnom stanovništvu, dugoj i bogatoj kulturi, ne poseduje kapacitete slične SSSR-u. Radi se, kako autor tvrdi, o prelasku američke doktrine »elastičnog odgovora« na doktrinu »jedan i po rat«.²

Za politiku detanta kaže se da je treba prihvatiti onakvu kakva je stvarno. Detant je reč koja karakteriše američke odnose sa zemljama koje nisu njeni prijatelji i koje ne dele njene principe; zemlje u koje oni nemaju puno poverenje, koje raspolažu snažnim vojnim snagama i koje su pokazale tendenciju da se tim snagama i služe.

Autor dalje navodi reči predsednika Kartera, koji kaže da preokupacije u oblasti bezbednosti jednovremeno obuhvataju američke interese i interese njihovih saveznika i prijatelja, i to mnogo dalje od američkih obala i obala Evrope. Budućnost sovjetsko — američke kooperacije u ekonomskoj i naučnoj oblasti Karter povezuje sa razvojem sovjetskih vojnih snaga. Istakao je da SAD imaju istorijsku odgovornost u jačanju mira u Aziji, na Srednjem istoku, Persijskom zalivu i u vlastitoj hemisferi.

U odeljku gde obrađuje nasleđe predsednika Forda, autor je izneo da izvesne odluke ranije donete i razvoj jednog sistema oružja i modifikacije strategijske doktrine daleko prevazilaze trajanje jednog predsedničkog mandata u SAD.

Analizirajući američki budžet nacionalne odbrane pod Niksonom i prvi Karterov budžet za 1979. godinu, autor iznosi da je usvojen predlog o povećanju KoV sa 13 na 16 divizija, umesto smanjenja budžeta, kako je to inače Karter obećao u predizbornoj kampanji. Drugim rečima, Karter nije doveo u pitanje princip dalje ekspanzije budžeta nacionalne odbrane. Prema njegovim rečima, SAD će za nacionalnu odbranu u narednih 5 godina utrošiti 748 milijardi dolara.

Podrobnija analiza budžeta nacionalne odbrane ukazuje da se radi o reviziji politike odbrane SAD. Glavne promene se odnose na povećanje kredita za jačanje i poboljšanje klasičnih ratnih sredstava. Veći deo američke vojne opreme namenjen je evropskom ratištu radi povećanja mobilnosti klasičnih snaga kako bi se stvorile mogućnosti brzog pojačanja američkih jedinica stacioniranih u Evropi. Težište

² Doktrina jedan i po rat znači mogućnost SAD da jedan rat vode u Evropi, a pola u bilo kom drugom delu sveta gde su američki interesi ugroženi.

je stavljeno na stvaranje mobilnih snaga za intervencije, namenjenih operacijama na udaljenim ratištima. Te »lake« snage mogu biti podržane snažnim vazduhoplovnim i pomorskim jedinicama, bez korišćenja stranih vojnih baza. Pentagon nije precizirao cenu koštanja tih snaga, ali se one procenjuju na 23 — 33 milijarde dolara u toku pet godina. Pored toga, veći deo sistema oružja, predviđen za evropsko ratište, može se koristiti i na drugim ratištima. Pentagon se priprema za eventualne spoljne akcije. Očito je da je prioritet stavljen na NATO i da Evropa ponovo postaje centar interesa SAD, ali u isto vreme Amerikanci ponovo stvaraju i reorganizuju elitne jedinice, sposobne za ograničene intervencije u lokalnim krizama.

Operativnim planom NATO predviđeno je u slučaju kriza povećanje američkih snaga stacioniranih u Evropi. To povećanje bi bilo do 13 aktivnih i 9 rezervnih divizija i 75 eskadrona taktičke avijacije baziranih u SAD. Pentagon je preduzeo dalje mere za poboljšanje transporta tih jedinica preko Atlantika, vazdušnim i pomorskim putem. Sada je moguće pojačati američke snage u Evropi u roku od 10 dana sa 1 divizijom i 40 eskadrona taktičke avijacije. Programom modernizacije do 1983. godine predviđa se povećanje tih mogućnosti na 5 divizija i 60 eskadrona u istom roku. Da bi se donekle ublažile ove nepovoljnosti, SAD predviđaju stokiranje značajnog dela vojne opreme za njihove snage u Evropi. Do sada je to učinjeno za dve divizije, a planira se povećanje za još tri.

Mnogi smatraju da SAD treba da se pripreme za vođenje dugotrajnog rata u Evropi. Međutim, kaže autor, više je pokazatelja koji govore da se ide na pretpostavku vođenja kratkotrajnog rata.

Nedavni ratovi su ukazali na značaj taktičke avijacije u intenzivnim borbama. U toj oblasti SAD su učinile veliki napor da bi povećale i poboljšale njene mogućnosti. Rezervne eskadre taktičke avijacije često primaju direktno iz proizvodnje najsavremenije tipove aviona, kao što su F-16 i A-10. Postavlja se takođe pitanje da li su tenkovi potisnuti u drugi plan i da li će u budućim ratovima kontrola vazdušnog prostora biti od odlučujućeg značaja za ishod borbi? I drugo, da li volja koju Amerikanci pokazuju da održe nadmoćnost u taktičkoj avijaciji znači da žele ponovnu podelu zadataka u okviru NATO? Dodeljujući privilegovano mesto taktičkoj avijaciji, SAD, verovatno, traže uvođenje politike specijalizacije zadataka među saveznicima.

Pored mera usmerenih na jačanje vatrene podrške, SAD čine veliki napor da povećaju mobilnost jedinica, i modernizuju logističku

podršku i sistem C-3 (veze, komandovanje i kontrola), jer se smatra da najsavremenije oružje i najobučenije jedinice ne mogu biti operativni bez navedenih dopunskih sredstava.

Programi standardizacije i interoperabilnosti napreduju lagano. Nasuprot tome, SAD čine velike napore na poboljšanju sredstava veze, gde je učinjen novi kvalitativan tehnološki napredak, kao rezultat iskustava iz ratova u Vijetnamu i na Srednjem istoku, osobito u oblasti elektronskih dejstava. Pošto su SAD i dalje najrazvijenije u toj oblasti tehnologije, protive se standarizaciji sredstava veze i sredstava za elektronska dejstva, kao i sredstava u oblasti logistike.

U članku se dalje ističe da uloga ratne mornarice SAD u eventualnom ratu u Evropi nije tako jasna kao uloga ratnog vazduhoplovstva i kopnene vojske. Karterova administracija insistira na tome da ratna mornarica mora da podržava eventualni rat između NATO i zemalja Varšavskog ugovora, a ne da pretenduje da sama vodi rat. Ona mora da bude sposobna da izvodi vazдушna dejstva, amfibijske operacije i da obezbedi sigurnost pomorskih komunikacija. Da bi mogla uspešno parirati sovjetskoj mornarici, koja sve više postaje sposobna da ugrožava američku flotu i pomorske komunikacije, američka ratna mornarica je imala težište na izgradnji brodova više-struke namene i borbenih aviona za odbranu flote. Sada se nalazi u fazi preispitivanja ovakvog načina odbrane zbog povećanog dometa protivbrodskih raketa. Karterova administracija pokušava da definiše zadatke ratne mornarice u skladu sa zadacima ratnog vazduhoplovstva i kopnene vojske, sa željom da ponovo uspostavi jedinstvo celine.

U završnom delu članka autor iznosi analizu američke politike odbrane u posleratnom periodu, posebno zadnjih 25 godina. Konstatuje se da je evolucija ravnoteže snaga u ovom periodu prošla tri faze. Poslednja, treća, nastaje posle 1970. godine, kada se u više navrata menjala međunarodna situacija. Početne ocene politike detanta bile su pozitivne, da bi ih događaji posle 1973. godine vratili unazad. Stalno jačanje sovjetskog ratnog potencijala, uzima se kao opravdanje značajnom jačanju američke vojne sile.

Ne postoji konsenzus o ravnoteži Istok — Zapad. Jedni smatraju da postoji ravnoteža snaga, a drugi da snage Varšavskog ugovora imaju prednost. Stručnjaci su jednodušni u proceni da Istok poseduje brojnije snage — posebno oklopne, da je u ratnoj doktrini stavljen akcenat na izvođenje brzih ofanzivnih dejstava i da mogućnost iznenadnog napada snaga VU predstavlja veliku opasnost za NATO.

Međutim, ne postoji opšta saglasnost o tome kako sa vojnog aspekta proceniti operativnu efikasnost jedinica svakog bloka u eventualnom ratu: kvalitetnu vrednost naoružanja, logističkog obezbeđenja, mogućnosti nadoknade gubitaka itd. Pored toga, treba izvršiti vojno-političke procene koje snage, iz kojih zemalja i u kom momentu će biti angažovane na evropskom ratištu.

U SAD se, kaže autor, vodi velika debata o uključivanju francuskih snaga u NATO. Jedni smatraju da ih ne treba uključivati, dok drugi u prilog uključivanja iznose kao razlog to da, politički gledano, Francuska ne može a da se ne angažuje u sukobu NATO — VU. Osim toga, Francuska stalno drži znatan kontingent vojnika u SR Nemačkoj (oko 50.000) i povremeno učestvuje u zajedničkim NATO-vežbama. Uključivanjem Francuske odnos snaga na centralnom evropskom vojištu bi bio 1,2 prema 1 u korist NATO. U ovaj odnos nisu uračunate teritorijalne snage SR Nemačke koje se mogu brzo mobilisati i poseduju visoke borbene sposobnosti. Međutim, prevladuje mišljenje da je njihov osnovni zadatak bezbednost pozadine i logističko obezbeđenje.

Prilikom procene vojnog potencijala snaga VU, stručnjaci ni tu nisu saglasni. Najčešće se pominje mogućnost iznenadnog napada na snage NATO. Postoje različita mišljenja o snazi i broju jedinica koje bi mogle da učestvuju u takvom napadu.

U SAD postoje brojne kritike Karterove administracije zbog zanemarivanja opasnosti u drugim oblastima sveta, van centralnoevropskog vojišta. Misli se da strategija »sovjetskog okruženja« prema severu i jednog dela južnog krila NATO predstavlja veću opasnost nego direktni napad na SR Nemačku. Ta sovjetska strategija se sastoji u tome da koristi položaj i mogućnosti koje joj pružaju Mediteran, Norveška, Island i Afrika radi presecanja vitalnih komunikacija između Evrope i SAD. Na taj način pruža im se mogućnost da osvoje dominantan položaj u sektoru Evropa — Afrika — Srednji istok.

U zaključku članka autor iznosi da, pored stavljanja akcenta na NATO, SAD rade na stvaranju mobilnih snaga za intervencije koje treba da budu elastične, autonomne, specijalizovane i sposobne da dejstvuju svuda u svetu.

U svetlu zadnjih događaja postavlja se pitanje da li SAD ne traže vojno rešenje za sukobe političke i ekonomske prirode.

Izgleda da vojna politika ponovo postaje važan instrument američke nacionalne politike. Događaji u Angoli, »rogu Afrike«, Srednjem istoku i južnoj Evropi naterali su SAD da promene spoljnu politiku. Doktrine lokalnih ratova i diplomatija kriza je, prema mišljenju autora, logičan nastavak ortodoksne politike iz 1950. godine.

Karterova administracija nastavlja obezbeđenjem neophodnih sredstava radi primene te doktrine, a sposobnost brze i pokretne intervencije na svim tačkama Zemljine kugle su jedno od tih sredstava.

B. R.

Upotreba hemijskog oružja na evropskom ratištu

Donosimo kraći prikaz članka sovjetskog pukovnika Alksnisa* o gledanjima oružanih snaga Savezne Republike Nemačke na upotrebu hemijskog oružja na evropskom ratištu i merama koje se preduzimaju radi njegove primene u eventualnom ratu.

Iako nam ova tematika nije nepoznata, mišljenja smo da zbog aktuelnosti teme zaslužuje pažnju i naših čitalaca.

Vojno-političko rukovodstvo SR Nemačke, bez obzira na Ženevski protokol od 1925. godine o zabrani upotrebe hemijskog oružja, razradilo je koncepciju o proizvodnji i upotrebi hemijskog oružja.

Autor smatra da je umesno napomenuti da su oružane snage »Kajzerovske« Nemačke prve izvršile otrovno-talasni napad 1915. godine protiv oružanih snaga Francuske. U savremenim uslovima Bundesver, oslanjajući se na razvijenu hemijsku industriju, vrši široke pripreme i obuku jedinica KoV za upotrebu hemijskog oružja, i osposobljavanje ličnog sastava za preduzimanje mera lične zaštite. U tom pogledu široko se koriste iskustva do kojih su došle oružane snage SAD.

Prema tvrđenju autora, Bundesver je usvojio koncepciju NATO-pakta o upotrebi hemijskog oružja i o karakteru savremenog rata. Vojno-političko rukovodstvo zemlje preduzima mere da još u miru dođe u posed oružja za masovno uništavanje, kako bi ostvarilo prednost nad evropskim saveznicima NATO u pogledu njegove primene u eventualnom ratu. Bundesver svoje potrebe zasniva na činjenici što se SR Nemačke neposredno graniči sa socijalističkim ze-

* G. Alksnis, pukovnik: *Primenenie hemičeskogo oružija*, »Zarubežnoe voennoe obozrenie«, 1/80.

mljama i što smatra da će među evropskim članicama NATO snositi glavni teret rata. Zapadni vojni stručnjaci su, kako kaže autor, jednodušni u oceni da će borbena dejstva u budućem ratu izvoditi uz upotrebu nuklearnog i klasičnog oružja. Hemijsko oružje upotreb-
ljavaće se u svim varijantama rata, u kombinaciji sa nuklearnim i klasičnim oružjem. Pri tome, zapadnonemačko komandovanje posebnu pažnju posvećuje iznenadnoj upotrebi bojnih otrova, racionalnom izboru tipa, načina i sredstava njihove primene.

Bundesver, po pravilu, planira upotrebu hemijskog oružja po glavnim snagama protivnika zajedno sa drugim vrstama oružja, uz strogo vođenje računa o meteorološkim i zemljišnim uslovima. Smatra se da je u napadu celishodna upotreba kratkotrajnih bojnih otrova, na primer BZ koji u borbi narušavaju fizičko i psihičko stanje žive sile protivnika, ili nadražujućih bojnih otrova koji dejstvuju na uši i gornje disajne puteve. U toj varijanti upotrebe bojnih otrova neophodno je da se vodi računa o mestu, stanju i karakteru dejstava vlastitih jedinica i jedinica protivnika, kao i o redosledu izvršavanja zadataka.

S druge strane, dugotrajni bojni otrovi se mogu primenjivati za zaštitu krila i bokova jedinica u napadu, za izolaciju rejonu za prilaz i prikupljanje rezervi na pravcu kretanja jedinica protivniika, radi stvaranja pogodnih uslova za njegovo razbijanje. Polazeći od toga, planiranje upotrebe hemijskog oružja ima strogo centralizovani karakter, i obično se sprovodi na nivou komande korpusa uz saglasnost neposredno pretpostavljene komande.

Prilikom izvođenja odbrambenih dejstava predviđena je i do detalja razrađena upotreba dugotrajnih bojnih otrova (VX, soman i drugi), koji zadržavaju toksična svojstva na zemljištu duže vremena. Poznato je da se bojni otrovi primenjuju na daljim prilazima odbrani i ispred njenog prednjeg kraja. Radi toga, dubina i razmere rejonu kontaminacije mogu biti veoma velike. Hemijsko oružje u odbrani načelno se primenjuje radi sprečavanja prilaza rezervi i dotura materijalnih sredstava; nanošenja što većih gubitaka živoj sili protivnika u toku pokreta, u rejonima prikupljanja, na polaznim položajima za napad; stvaranja hemijskih prepreka pomoću hemijskih fugasa i mina (koje se postavljaju u pojasu obezbeđenja); sprečavanja manevra i dezorganizacije upravljanja jedinicama u napadu; ojačanja inžinjerijskih prepreka i stvaranja povoljnih uslova za slamanje napada protivnika i organizovanog proboja odbrane.

Na osnovu iskustava sa vežbi i manevara, koje se svake godine organizuju i sprovode u KoV Bundesvera, hemijsko oružje bi tre-

balo primenjivati od samog početka borbenih dejstava zajedno sa klasičnim sredstvima za uništavanja, radi nanošenja znatnijih gubitaka živoj sili protivnika u napadu, smanjenja njene borbene sposobnosti i usporavanje tempa napada.

Autor navodi pisanje zapadnonemačke štampe, gde se kaže da u kopненоj vojsci Bundesvera postoji više vrsta sredstava za primenu bojnih otvora koja omogućavaju nanošenje gubitaka živoj sili, kontaminaciju zemljišta, vodenih površina i reka. Od sredstava za primenu bojnih otrova najveći značaj pridaje se višecevnim bacačima raketa, koji omogućavaju iznenadno izvršenje hemijskog napada većih razmera. Za tu svrhu koristi se samohodni višecevni bacač raketa *Lars*, kalibra 110 mm, dometa 15 km (u razvoju je analogan sistem *Mars*, dometa 60 km). U oružanim snagama SR Nemačke bojni otrovi se primenjuju pomoću vođenih raketa *Lance* i usavršenih nevođenih raketa *Honest John*, u naoružanju jedinica KoV, dometa 120 i 37 km.

Za primenu bojnih otrova koriste se i haubice 155 i 203,2 mm i minobacači 120 mm, koji u borbenom kompletu imaju municiju punjenu raznim bojnim otrovima. Samo oklopno-grenadirsko divizija u svom sastavu ima 120 raznih lansera za upotrebu bojnih otrova. Osim toga, u taktičkoj dubini mogu se upotrebljavati hemijske mine i fuge, otrovne dimne kutije, ručne hemijske bombe i razni raspršivači bojnih otrova.

Važno mesto u primeni hemijskog oružja zauzima taktička avijacija, koja u kompletu ima avio-pribore za polivanje, kasete i avio-hemijske bombe. Pomoću tih sredstava u podršci jedinica KoV mogu se ostvariti znatne kontaminacije u taktičkoj i operativnoj dubini protivnika, uz istovremeno nanošenje znatnih gubitaka u živoj sili.

U borbenim pravilima i uputstvima Bundesvera sadržani su kriterijumi za procenu gubitaka od hemijskih udara. Stepenn sposobnosti jedinice zahvaćene hemijskim udarom ceni se prema procentu izbačenog ljudstva iz borbe. Jedinica koja je zahvaćena primarnim dejstvom hemijskog udara ima srednje gubitke od 50%, odnosno jedan deo ljudstva je lako kontaminiran, ali gubi borbenu sposobnost u trajanju od nekoliko dana. Efekat hemijskog udara zavisi od stepena iznenađenja, izbora sredstava i načina upotrebe tipa bojnog otrova, brzine stvaranja borbenih koncentracija u određenom regionu, stepena zaštice ličnog sastava, tehnike i objekata, i od meteoroloških prilika i zemljišta.

U kopненоj vojsci, i u Bundesveru u celini, preduzimaju se mere radi podizanja protivnuklearnog, hemijskog i borbenog obezbeđenja na viši nivo. Posebna pažnja posvećuje se merama zaštite od bojnih otrova protivnika. Mere protivhemijske zaštite sastavni su deo zaštite od drugih vrsta oružja za masovno uništavanje. U poslednje vreme, ističe autor, došlo je do znatnog jačanja atomsko-biološko-hemijskih jedinica Bundesvera (pre svega, uvođenjem novih tehničkih sredstava za RH-izviđanje i dekontaminaciju, dozimetriju — prim. M. M.).

Na nivou armijskog korpusa postoji ABH-bataljon, a u svakoj diviziji ABH-četa. (Sve divizijske čete su univerzalnog tipa; broje 167 ljudi — prim. M.M.). Atomsko-biološko-hemijske jedinice namenjene su za organizaciju NHB-kontrole zone dejstva jedinice kojoj pripadaju, za protivnuklearnu, hemijsku i biološku zaštitu ličnog sastava, naoružanja i borbene tehnike jedinica korpusa — divizija, i za dekontaminaciju žive sile, tehnike, zemljišta, odeće i opreme. Prema zapadnonemačkim uputstvima, ABH-četa se sastoji od komandnog odeljenja i tri voda (za ABH-izviđanje, RHB-dekontaminaciju i pozadinskog voda).

Obuka iz protivnuklearnog, hemijskog i biološkog obezbeđenja zauzima značajno mesto u planovima i programima obuke KoV i oružanih snaga u celini. Posebna pažnja se posvećuje obuci jedinica u zaštiti od hemijskog oružja. Usvojena znanja, stečena na redovnoj obuci, utvrđuju se i proveravaju na mnogobrojnim taktičkim i taktičko-združenim vežbama, koje se izvode po nacionalnim planovima i planovima NATO. Sve vežbe se izvode u uslovima približno borbenim. Postoje kompletno razrađene taktičke vežbe u uslovima upotrebe hemijskog oružja, u kojima su do detalja predviđene i moguće greške i putevi i načini za njihovo otklanjanje.

Iz iznetog, kako kaže autor, vidljivo je da se ozbiljno računa sa upotrebom hemijskog oružja na evropskom ratištu. Hemijsko oružje može biti primenjeno samostalno, ili sa nuklearnim i klasičnim oružjem. U primeni bojnih otrova računa se na iznenađenje, jer su tada gubici veći, a samim tim i veće mogućnosti za postizanje taktičkog i operativnog uspeha. Prema doktrini Bundesvera i NATO, primena smrtonosnih kratkotrajnih BOt vrši se u tzv. dozama iznenađenja, koje je moguće ostvariti i nad protivnikom koji raspolaže zaštitnim sredstvima, pre nego što ih može staviti u zaštitni položaj. Hemijski udari se izvode 15 ili 30-sekundnim vatrenim udarima, zavisno od stepena obučenosti protivnika u korišćenju zaštitnih maski.

Protiv neprijatelja koji nema zaštitnih maski primenjuje se napad totalnom dozom, koji traje više minuta, pošto u tom slučaju faktor iznenađenja nema značaja.

Kada trenutno onesposobljavanje nije nužno, i prilikom kontaminacije zemljišta, primenjuju se dugotrajni bojni otrovi. Hemijski udari se izvode u vidu 10—15 minutnih vatrenih udara cevnom ili raketnom artiljerijom ili polivanjem i bombardovanjem iz aviona.

Posledice primene hemijskog oružja zavisiće, pre svega, od ukupnih resursa lansirnih sredstava potencijalnog protivnika, doktrinarnih gledanja na primenu i raspoloživih količina hemijskog oružja.

*

Na kraju, autor zaključuje da se hemijsko oružje može primenjivati u svim oblicima i vidovima borbenih dejstava i protiv jedinica svih veličina. To je omogućeno, pre svega, uvođenjem u naoružanje velikog broja lansera, osposobljenih za upotrebu hemijskog oružja. To, dalje, nameće potrebu da svaka jedinica, bez obzira na veličinu i mesto u borbenom rasporedu, mora preduzimati mere protivhemijskog obezbeđenja i pripravnosti radi zaštite od dejstva tog oružja. To je važan preduslov ne samo da se ublaže ili spreče gubici, nego i da se izbegnu iznenađenja i druge negativne posledice. Stoga, u procesu obuke treba primenjivati sve taktičke, tehničke i druge postupke u svim jedinicama i svim situacijama — razvijajući budnost, opreznost i predostrožnost celokupnog ljudstva.

M. M.